

ÖKONOOMIKATÖÖ TÄIUSTAMISE PROBLEEMID KAUBANDUSES

A. Simon

Rahvamajanduse arendamise põhisuundades on käesolevaks viisaastakuks kavandatud ulatuslik sotsiaal-majandusprogramm, mille "... kõrgeim eesmärk on rahva elujärje ja kultuuritaseme kõrvalekaldumatu tõstmine".¹ Juhindudes NLKP XXVI kongressi otsustest ja arvestades kaubanduse suurt tähtsust rahva heaolu suurendamisel, võtsid NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu 14. jaanuaril 1982. a. vastu määruse nr. 29 "Abinõudest kaubanduse edasiarendamiseks ja elanike kaubandusliku teenindamise parandamiseks üheteistkümnendal viisaastakul"², milles on kavandatud ülesanded kaubandustöös kõigis valdkondades. Kaubanduse ees seisvate ülesannete hulgas võib eristada kolme tähtsat: 1) suurendada pidevalt kaubakäivet; 2) teenindada üha paremini ostjaid; 3) majandada efektiivselt. Nende mõneti vastuoluliste ülesannete edukaks täitmiseks on vaja komplekselt täiustada kaubanduse organiseerimist, juhtimist ja ökonomikatööd.

Ökonomikatöö täiustamine on kaubandustegevuse parandamise üks olulisi tingimusi, on aluseks ja eelduseks teiste töövaldkondade edasiarendamisel.

Ökonomikatöö efektiivsust ja majandamistaset võib hinnata järgmiste näitajate koondarvestuse alusel: "... plaaniülesannete täitmise rütmilisus ..., majandamise ökonomisus, ... ressursside ratsionaalne kasutamine jt."³

---

¹ NSV Liidu majandusliku ja sotsiaalse arengu põhisuundad aastaks 1981 - 1985 ning ajavahemikuks kuni 1990. a. - Tln., 1981, lk. 14.

² Собрание постановлений правительства СССР. М., 1982, № 6, с. 121 - 127.

³ Фридман А.М. и др. Экономика, организация и планирование кооперативной торговли. - М.: Экономика, 1981, т. I. с. 108.

Käesolevale majanduse arengu etapile on iseloomulikud tähtsad ümberkujundused rahvamajanduse ökonomika, planeerimise, organiseerimise ja juhtimise vallas.

Ökonomikatöö täiustamise põhisuunad kaubanduses tulenevadki rahvamajandusele kui tervikule kavandatud ülesannetest⁴, kusjuures neid peab täpsustama, kohandama, interpreteerima kaubandustegevuse spetsiifikat silmas pidades.

Laiemas mõttes hõlmab ökonomikatöö kaubandustegevuse näitajate analüüsi, prognoosimist, planeerimist, arvestust, kontrolli ja reguleerimist. Analüüs ja prognoosimine on planeerimisprotsessi teaduslik-analüütilised staadiumid, mille eesmärgid on erinevad. Kui analüüsi eesmärgiks on saavutatud arengutaseme hindamine, reserveid leidmine, arengu saaduspärasuste ja tendentside väljaselgitamine möödunud perioodi kohta, siis prognoosimise eesmärgiks on objektiivsete arengutendentside tunnetamine eelseisvaks perioodiks.

Analüüsitöö edukus oleneb oluliselt analüüsi sihipärasusest ja kompleksusest. Sihipärane analüüs eeldab kaubandustegevuse näitajate põhjendatud valikut. Kaubandustegevuse näitajate hulgas võime eristada ühelt poolt resultate iseloomustavaid näitajaid, teiselt poolt kulutusi, ressursse. Analüüsi eesmärgiks ei tohiks olla ainult nende näitajate taseme ja dünaamika eraldi hindamine (võrdlus plaaniga, eelmise aastaga, keskmiste näitajatega jne.), vaid resultaatide ja kulutuste kompleksne hindamine. Teisiti öeldes, on vaja sotsiaal-majandusliku efektiivsuse taseme ja dünaamikanäitajate süsteemi ja üldnäitajate põhjal komplekselt hinnata kaubanduses kasutatud tööjõu-, materiaalsete ja finantsressursside kasutamise ratsionaalsust, ühekordsete ja jooksvate kulude ökonoomsust, leida kokkuhoiureserve ja välja töötada põhiteed kaubanduse sotsiaal-majandusliku efektiivsuse tõstmiseks.

Seega on ökonomikatöö täiustamise üheks põhisuunaks kaubanduses sotsiaal-majandusliku efektiivsuse analüüsi täiustamine, efektiivsuse kompleksse hindamissüsteemi juurutamine kaubanduse kõigil juhtimistasanditel.

Siit tuleneb vajadus kõigepealt konkretiseerida iga juhtimistasandi jaoks efektiivsusnäitajate süsteem, määrates kindlaks konkreetsed ning kõige sobivamad resultaadid ja

---

⁴ Planeerimise parandamisest ning majandamismehhanismi mõju tugevdamisest tootmise efektiivsuse ja töö kvaliteedi tõstmisele. NIKP KK ja NSVL MN määrus 12. juulist 1979. - Tln.: Eesti Raamat, 1979.

režiim, ... vähendada mitmesuguseid kadusid ja ... likvideerida mittetootlikud kulud."⁸

Mõista "kokku hoida", "säädta", on meie majanduse arengu nüüdisoludes võrdväärne mõistega "rohkendada". Sellest aga onloneb lõppkokkuvõttes rahva heaolu tõus.⁹

Kokkuhoiualase töö tõhustamine eeldab kõigepealt kokkuhoiu mõiste avaramat lahtimõtestamist, kuna käesoleva ajani on piirdutud kaubanduses põhiliselt ainult käibekulude kokkuhoiu ülesannete ja reservide käsitlesega. Ühtlasi on oluliseks küsimuseks metoodika täpsustamine materiaalse, tööjõu- ja finantsressursside kokkuhoiu määramiseks ja üldökoonomika hindamiseks.

Rõhutades kulude kokkuhoiu tähtsust, ei tohi unustada, et iga kokkuhoid ei tähenda kulude vähendamist ja et igasugune kokkuhoid ei olegi kaubanduses lubatav. Kokkuhoiureserve tuleb ja saab otsida eelkõige niisuguste käibekulude hulgas, mis ei mõjuta otseselt teeninduskvaliteeti. Erilist tähelepanu tuleb pöörata kaubakadudele, taarakadudele ja -kuludele, transpordikuludele, kréidiidiprotsentidele. Põhifondidega seotud kulud on aga seotud töövahendite soetamisega, töötajate töötingimuste parandamisega, kaupade realiseerimise kiirendamisega, ostjate teeninduskvaliteedi tõusuga. Seoses sellega võib kokkuhoiudu lugeda põhjendatuks ainult sel juhul, kui see saavutatakse põhifondide intensiivsema kasutamiseega või kulude struktuuri optimeerimisega. Ka palgafondi ökonoomia on positiivne ainult sel juhul, kui see saavutatakse töövõiljakuse kasvu arvel, mitte aga tööjõu puudumise (teeninduskvaliteedi languse) või mitteküllaldase stimuleerimise (keskmise palga languse arvel).

Efektiivsuse hindamine ja reservide avastamine ei ole aga eesmärgiks omaette. Oluline on selline planeerimis-, stimuleerimis-, juhtimissüsteemi kujundamine, mis tagaks efektiivsuse tõusu. Järelikult on ökonoomikatöö kolmandaks oluliseks põhisuunaks majandamismehhanismi kujundamine ja täiustamine.

Esimesteks sammudeks arenenud sotsialismi majandamis-

---

⁸ NSV Liidu majandusliku ja sotsiaalse arengu põhisuunad aastaks 1981 - 1985 ning ajavahemikuks kuni 1990. aastani. - Tln.: Eesti Raamat, 1981, lk. 86.

⁹ Kubja L. Kokkuhoidlikult ja säästlikult. - Tln.: Eesti Raamat, 1984, lk. 4.

mehhanismi kujundamise teel oli majandusreform ning uue planeerimise ja majandusliku stimuleerimise juurutamine selle käigus. Oluliseks etapiks on aga 12. juuli 1979. a. ühismääruses kavandatud abinõud, millel on järgmised tähtsamad iseärasused:¹⁰

1) majandamismehhanismi tõstmine kvalitatiivselt uuele tasemele, sellise mehhanismi kujundamine, mis tagaks kõige soodsamad tingimused teaduse ja tehnika saavutuste kasutamiseks, tootmise intensiivistamiseks ja suunaks majanduse arengu järjekindlalt sotsiaalsete ülesannete lahendamisele;

2) kõigi majandamismehhanismi elementide kompleksne, vastastikku kooskõlastatud täiustamine, majandamismehhanismi ja tema täiustamise teede ühtse sihtkontseptsiooni väljatöötamine;

3) suunitlus kõige paremate rahvamajanduslike lõpptulemuste saavutamisele.

Majandamismehhanismi kasuliku toime koefitsiendina soovitatatakse kasutada tegelike tulemuste suhet potentsiaalsetesse tulemustesse, kusjuures nendevaheline erinevus moodustab majandamismehhanismi täiustamise reservid.¹¹

Majandamismehhanismi keskseks elemendiks on planeerimine - lõpptulemuste kavandamine, konkreetsete ülesannete kindlaksmääramine tagamaks kaubanduse sotsiaal-majandusliku efektiivsuse tõusu.

Planeerimistöö täiustamiseks on vaja esmajärjekorras võtta tarvitusele kõik abinõud puuduste kõrvaldamiseks plaanimajandustöös vältimaks plaanidistsipliini rikkumisi (mitteõigeaegne plaanide väljatöötamine ja täitjateni suunamine, ebaõiged korrigeerimised, plaani muutmise tähtaegade rikkumine jne.).

Planeerimise tõstmiseks uuele kvalitatiivsele tasemele on vaja:

1) kasutada kaubandustegevuse planeerimisel üheaegselt nii siht- kui ka ressursside prognoose, et tugevdada ressursside prognooside sihtorientatsiooni ja hinnata sihtprognooside reaalsust;

2) kujundada vastastikku seotud kaug-, kesk- ja lähi-

---

¹⁰ Абалкин Л.И. Конечные народнохозяйственные результаты: Сущность, показатели, пути повышения. - М.: Экономика, 1982, с. 124-125.

¹¹ Sealsamas, lk. 127.

plaanide süsteem, tagamaks planeerimise pidevust ja plaaninäitajate vastastikust seost kõigil juhtimistasanditel;

3) tugevdada viie aasta plaani kui planeerimise põlvorumi ja kaubandustegevuse organiseerimise aluse rolli, lülitada viisaastakuplaanidesse tähtsama koostisosana sihtprogramme, võttes kasutusele plaaniorganite poolt kaubanduse jaoks välja töötatud kontrollarvude ja põhisuundade süsteemi¹², sõlmides pikaajalisi lepinguid ja juurutades plaanitaitmise arvestust kasvavas kokkuvõttes viisaastaku algusest peale;

4) kasutada planeerimisel rohkem normatiivset, bilansi- ja sihtprogrammimeetodit, et välja töötada stabiilseid, majanduslikult põhjendatud, tasakaalustatud ja reaalseid plaane, loobuda planeerimisest saavutatud taseme järgi kui intensiivistamise antistiimulist, välja töötada metodoloogilised alused tööjõukulutuste, käibekulude, efektiivsusnäitajate jt. normeerimiseks, aga ka teaduslikult põhjendatud ja vastastikku seotud progressiivsete normatiivide süsteem kaubandustegevuse analüüsimiseks ja planeerimiseks, mis hõlmaks nii kulutuste kui jaotuse normatiive;

5) välja töötada progressiivne plaani- ja hindamisnäitajate süsteem, mis oleks orienteeritud ressursside ökonoomsemale kasutamisele ja teeninduskvaliteedi tõusule ning kajastaks paremini rahvamajanduslikku lõppefekt, kujundada optimaalne vahakord direktiivsete ja arvestuslike näitajate vahel vältimaks näitajate rohkust, töö pisilõikude ettemääramist, diferentseerida otstarbekalt näitajate süsteem juhtimistasandite lõikes, silmas pidades nõuet igale tasandile planeerida ainult neid näitajaid, mida nad saavad oma tööga otseselt mõjutada, mis tulenevad otseselt nende tegevusest;

6) tagada reservide moodustamine proportsionaalseks ja tasakaalustatud arenguks, tingimuste loomiseks tegevusmahu suurendamiseks ja töö ümberkorraldamiseks vastavalt uutele vajadustele, juhuste eest kindlustamiseks, inertsuse ületamiseks. Kaubanduses eeldab see esmajärjekorras kaubakäibe ja kaubakatte vahelise suhte kehtestamist 1 : (1,01 - 1,03).¹³

¹² Дарбинян М.М. Торговля: Совершенствование планирования и хозяйствования. М., 1981, с. 17.

¹³ Märkus. Seni on see proportsioon kooperatiivkaubanduses olnud 1 : (0,95 - 0,99). Vt. Раицкий К.А. Усиление воздействия хозяйственного механизма на эффективность кооперативной торговли. - В кн.: Проблемы совершенствования планирования отраслей деятельности потребительской кооперации: Тезисы докладов. - М.: Центросоюз, 1980, с. 45.

Vähemoluliseks planeerimise täiustamisel ei saa pidada ka majanduslike ja sotsiaalsete ülesannete kompleksset lahendamist, kollektiivi sotsiaalse arengu plaanide koostamist; kõige efektiivsemate teede valikut kõrgete rahvamajanduslike lõpptulemuste saavutamiseks; haru- ja territoriaalplaneerimise ühendamist; planeerimise demokratiseerimist (töökollektiivide osa tugevdamist plaanide koostamisel, mis üha täielikumalt võtavad arvesse sisemisi reserve, ja oma plaanide koostamisel, mis võetakse vastu nende initsiatiivil).

Kavandatud plaaniülesannete edukaks täitmiseks on vaja efektiivset majandusliku stimuleerimise süsteemi. Majanduslik stimuleerimine annab positiivseid tulemusi ainult siis, kui ta täiendab ja arendab planeerimist ning tugineb teaduslikult põhjendatud plaanidele ja progressiivsetele normatiividele.¹⁴

Majandusliku stimuleerimise süsteem hõlmab nii materiaalselt kui moraalset stimuleerimist.¹⁵

Materiaalse stimuleerimise täiustamise eelduseks on käesoleval ajal selles valdkonnas esinevate põhipuuduste kõrvaldamine. Nendeks on eelkõige: ühiskonna, kollektiivi ja üksiktöötaja huvide nõrk omavaheline seos, müüjate töötasu nõrk seos kaubagrupi töömahukusega, teeninduskvaliteediga; spetsialistide töötasus nende tegevuse spetsiifika ja resultatiivsuse vähene arvestamine; preemiate küllalt väike osa keskmises palgas; suunitluse puudumine kõrgete rahvamajanduslike lõpptulemuste saavutamiseks, pingeliste plaanide võtmiseks, sisemiste reservide mobiliseerimiseks, töövilkakuse tõusuks,¹⁶ plaanide fetiseerimine stimuleerimisel, s.t. hindamine ainult plaanitäitmise protsendi alusel.

Materiaalsete stimulite hulgas eristatakse staatilisi ja dünaamilisi. Staatilisteks on (kuu-, ameti-, tariifne,

---

¹⁴ Раицкий К.А. Усиление воздействия хозяйственно-механизма на эффективность кооперативной торговли. - В кн.: Проблемы совершенствования планирования отраслей деятельности потребительской кооперации: Тезисы докладов. - М.: Центрсоюз, 1980, с. 47.

¹⁵ Бок Зи Коу. Совершенствование хозяйственного механизма в общественном питании ..., с. 72-73.

¹⁶ Фридман А.М. Хозяйственный механизм повышения социально-экономической эффективности кооперативной торговли. - В кн.: Проблемы совершенствования планирования ..., с. 20.

tüki-) palk ja alalise iseloomuga lisatasud kas kõrge kvalifikatsiooni eest või kutse- ja ametikaasluse eest (hüvitavamaks vastavalt suuremat individuaalset panust või suuremat töömahtu). Kuna palk on stiimuliks seni, kuni rohkem ja paremini töötamise eest makstakse juurde, on otstarbekas anda ettevõtetele, organisatsioonidele vabamad käed palgafondi ökonoomia kasutamisel: lubada maksta selle arvel juurde paremini, tulemuslikult töötanuile, teha ülekandeid materiaalse ergutuse fondi. Dünaamiliseks stiimuliks on preemia. Preemia maksmise kriteeriumideks peaks olema tavapärasemast suurem jõupingutus, kiirem töö, parem kvaliteet, kõrgem efektiivsus, parimad lõpptulemused, edusammud reservide kasutuselevõtmises jne. Kaubanduses kehtiv premeerimissüsteem põhineb jaekäibe- ja kasumiplaanide täitmise ja ületamise stimuleerimisel. Töökvaliteedi tõusu on aga võimalik stimuleerida ainult käibeplaanide täitmise korral, mistõttu osal juhtudel jääb töö kvaliteet stimuleerimisel arvesse võtmata.

Kuna eesmärgiks pole hindamisnäitajate arvu suurendamine, on kõige olulisemaks probleemiks nende otstarbekas valik iga juhtumistasandi jaoks, arvestades, et väljendust leiaksid nii töö maht kui kvaliteet. Töö kvantitatiivset külge iseloomustavate näitajatena võivad kasutamist leida põhimõtteliselt kõik eespool nimetatud resultatiivsusnäitajad¹⁷, töö kvalitatiivset külge aga mitmesugused koefitsiendid (teeninduskvaliteedi, töö kvaliteedi, töös osalemise koefitsient jt.). Vajadusel võib ka mõningate töötajate kategooriate puhul asetada põhirõhu kas töö mahu või kvaliteedi stimuleerimisele. Põhjendatuks võib lugeda näiteks ettepanekuid kehtestada jaekäibeplaanide täitmine ja ületamine premeerimisnäitajana ainult kaupluste juhtivatele töötajatele, massiliste kutsealade esindajaid (müüjad, kontrolör-kassapidajad jt.) premeerida töö hea kvaliteedi eest¹⁸ või premeerida nende töö hulka ja kvaliteeti eraldi premeerimismäärustikus fikseeritava proportsiooni alusel.

¹⁷ Peale nende võib stimuleerida müügi mahtu koguliselt, küllaldaselt saadaolevate kaupade müügiplaanide täitmist, kaubakäibe juurdekasvu, ressursside paremat kasutamist, tööviljakuse tõusu ja selle arvel saadud käibe juurdekasvu, rütmilist tööd jne.

¹⁸ Jaettevõtete töötajate töötasustamise organiseerimine riiklikus kaubanduses / Koost. E. Leppik. - Trt.: TRÜ, 1984, lk. 187.

Premeerimise tõhustamise moodusteks on ka preemiamäära tõstmine suurema individuaalse tööpanuse eest, s. t. premeerimise mõjuvuse suurendamine ja diferentseerimine positiivses suunas; töötaja arengu hindamine premeerimisel.

Stimuleerimismehhanismi täiustamine eeldab ka selliste moraalse ergutuse vormide valikut ja kasutamist, mis soodustaksid kaubanduse sotsiaalse efektiivsuse tõusu; selliste abinõude kasutuselevõtmist, mis tagaksid kaubandustöötaja elukutse prestiiži tõusu; sotsialistliku võistluse vormide ja meetodite täiustamist; vastuolude likvideerimist planeerimise ja stimuleerimise vahel.

Nii planeerimise kui stimuleerimise täiustamine on lahutamatu seotud isemajandamise tugevdamisega, mille eesmärgiks on sisemiste reservide väljaselgitamine ja kasutuselevõtmine. Isemajandamise sõlmprobleemideks on käesoleval ajal kujunenud:

1. Isemajandamissuhete täiustamine rahvamajanduskompleksi põhielementide (tööstuse, põllumajanduse, transpordi, kaubanduse jne.) vahel, majandusliku ekvivalentsuse printsiibi järjekindel järgimine hinnakujundamisel, allahindluskulude hüvitamisel, üürikorra ja -määrade väljatöötamisel jne.

2. Isemajandamisvormide arendamine kaubanduses nii vertikaal- kui horisontaalsuunas. Vertikaalsuunas areng eeldab kaubandusorganisatsioonide, -koondiste üleviimist täielikule isemajandamisele, keekasutuste (ministeeriumide, ametkondade) järkjärgulist üleviimist isemajandamisele tugevdamaks nende materiaalset vastutust madalamale juhtimistasandile tekitatud kahjude eest kohustuste mittetäitmise, ebaõigete otsuste, põhjendamatu ülesannete andmise tõttu, vältimaks vahendite põhjendamatu ümberjaotamist, voluntarismiilminguid. Horisontaalsuunas areng tähendab isemajandamissuhete täiustamist hulgi- ja jaekaubanduse vahelistes suhetes (huvide ühitamist, vastutuse konkretiseerimist viigade eest nõudluse uurimises, ebaõigete tellimuste esitamise eest, küllaldaselt saadaolevate kaupade müügilt puudumise jne. eest) ja sisemise isemajandamise täiustamist kaubandusettevõtetes. Sisemise isemajandamise mõjukuse tugevdamiseks on otstarbekas välja töötada ja juurutada sellekohased meetodilised juhendid, milles oleks fikseeritud sisemisele isemajandamisele üleviidavate kaupluste põhilised ka-

rakteristikud ja kriteeriumid, plaani- ja arvestusnäitajate nomenklatuur ühendettevõttele ja filiaalidele, stimuleerimismehhanism tagamaks ühendettevõtte kui terviku parimaid töötulemusi jne.

3. Isetasuvuse printsiibi järjekindel rakendamine. Isetasuvus tähendab mitte ainult jooksvate, vaid täielike kulude¹⁹ hüvitamist tuludega ja kasumi saamist. Käesoleval ajal katavad kaubanduslikud mahahindlused ainult jooksvad kulud ja tagavad rentaabluse (ENSV jaekaubanduses 1982. a. 2,49%, ühiskondlikus toitlustamises 4,44%).²⁰ Põhjustatud arvestuste järgi peaks rentaabluse tase olema jaekaubanduses 3,5 - 4,5% jaekäibest²¹, toitlustuses 4,3 - 9,1% toitlustuskäibest²², katmaks kapitaalvahutuste, käibe vahendite, majandusliku stimuleerimise vajadusi.

4. Kaubandusorganisatsiooni käsutusse jääva kasumi osa suurendamine (kogu üleplaanilise kasumi jätmine kaubandusorganisatsioonile, arvestades madalat rentaabluse taset, trahvivahede jätmine kaubandusorganisatsiooni käsutusse tekkinud kahjude osaliseks hüvitamiseks, allahindlusfondi täiendamiseks ja materiaalse ergutuse fondi suurendamiseks), kasumivaba jäägi likvideerimine (stabiilsete kasumieraldiste määramine absoluutsummas viie aasta kohta või puhaskasumi osanormatiividel rajanev jaotamine, ressursside maksustamine jne.).

Majandamismehhanismi kompleksel täiustamisel ei ole otstarbekas kõiki kaubandusele püstitatud ülesandeid tingimata üheaegselt lahendada-planeerida, stimuleerida või isemajandamise kaudu mõjutada. Põhimõtteliselt on võimalik kujundada selline mehhanism, kus kõige madalamate juhtimistasandite (üksiktöötajate) tööst otseselt sõltuvate näitajate operatiivse stimuleerimise (huvi ja vastutuse) kaudu tagatakse kõrgema juhtimistasandi (kollektiivi) direktiivsete

¹⁹ Märkus. Täielikud kulud = jooksvad kulud + nn. diferentsiaalkulud (kapitaalvahutused, keskkonnakaitsekulud, mittetootmissfääri ülalpidamiskulud, rent jt.).

²⁰ Советская торговля Эстонской ССР: Статистический сборник. - Таллин: ЦСУ, 1983, с. 129.

²¹ Баканов М.И., Бирман А.М., Язев В.А. Хозяйственный расчет в торговле. - М.: Экономика, 1982, с. 35.

²² Бычков В.Г. Общественное питание и актуальные вопросы его развития. - М.: Экономика, 1978, с. 108.

plaaninäitajate täitmine. Osaliselt sisaldub see põhimõte kaubanduses läbiviidaval eksperimendil: jaekäibeplani kin- nitamisel direktiivse näitajana ainult kaubandusorganisat- sioonile tervikuna.²³ Üldse tulebki üheks ökonoomikatöö vald- konnaks lugeda majanduseksperimentide ettevalmistamist ja läbiviimist, mis võimaldab kontrollida eelnevalt väljatõ- tatud soovitude, abinõude mõjusust, efektiivsust, omavahe- list kooskõla praktikas.

Ökonoomikatöö edukus sõltub oluliselt sellealase töö korraldamisest kaubandusorganisatsioonides. Ökonoomikatöö laiemas mõttes toimub kaubandusorganisatsiooni funktsionaal- sete osakondade kaudu - iga osakond analüüsib, hindab osa- konna kompetentsi kuuluvate ülesannete täitmist ja planeerib ülesandeid edaspidiseks. Siiski on ökonoomikatöö ras- kuspunkt koondunud plaani-majandusosakondades ja plaani- osakondades töötavatele ökonomistidele. Ökonomistide tead- mistest, printsiipaalsusest ja asjalikkusest sõltub oluli- sel määral planeerimise kvaliteet, plaanidistsipliinist kin- nipidamine. Ökonomist on plaanide täitmise organisaator, kes spetsialistide ja juhtide osavõtul töötab välja organisat- sioonilis-tehnilised ja majanduslikud meetmed tagamaks plaa- nide ühtlast täitmist kõigis ettevõtetes ja kontrollib jooksvalt nende elluviimist, on tippjuhi esimene ahiline kõi- gi jooksvate ja perspektiivsete probleemide lahendamisel, puuduste avastamisel, reservide leidmisel, kokkuhoiu tugev- damisel, efektiivsuse suurendamisel. Senisest rohkem peak- sid ökonomistid õigeaegselt informeerima juhtkonda avasta- tud puudustest, kasutamata reservidest, et võtta tarvituse- le operatiivsed abinõud.

Arvestades nõuet "Ökonomist peab alati vaatama ette, tehnika progressi suunas, muidu jääb ta otsekohe maha" (V. Lenin) peavad ökonomistid olema initsiaatoriks tee- nindamise progressiivsete vormide, eesrindliku tehnoloogia, täiuslikuma sisustuse, teadusliku töökorralduse, ratsionaal- se kaubaliikluse, uute reklaamivormide jne. juurutamisel. Seejuures peavad nad oskama hinnata erinevate lahendusvari- antide ökonoomsust, tasuvust, et valida välja kõige efek- tiivsem ja loobuda kõigest ebaratsionaalsest. Filmetatud prob- leemide edukaks lahendamiseks on vaja tõsta ökonoomikatead-

---

²³ Vt. lähemalt: Eksperiment jätkub. - Uut Kaubanduses, 1982, nr. 5, lk. 4 - 9.

miste taset kõigil kaubandustöötajail. Arenenud sotsiaalmi tingimustes muutuvad ökonomikateadmised kõigi töötajate kvalifikatsiooni lahutamatuks elemendiks. Ökonomikateadmised on üheks teguriks kollektivismi kasvatamisel, hädavajalikuks tingimuseks oskamaks hinnata töö majandusliku efektiivsust, allutamaks teadlikult oma tegevus kollektiivis majandusliku otstarbekuse nõuetele.²⁴ Eriti vajalikud on kõigi kaubandustöötajate ökonomikateadmised sisetiste kokkuhoiureservide leidmiseks, kuna kadusid-kahjusid esineb paljudes töölõikudes (tööajakaod, taarakahjumid, kaubakaod, transpordivahendite ülenormatiivsed seisuajad jne).

Arvestades ökonomikatöö tähtsust, ökonomikaprobleemide mitmekesisust ja tihedat seost töö organiseerimise ja juhtimisega, on otstarbekas sellealase töö ümberkorraldamine kaubandusorganisatsioonides.²⁵

ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ РАБОТЫ В ТОРГОВЛЕ

А. Сиймон

Резюме

Совершенствование экономической работы является важным условием, основой и предпосылкой для развития других областей работы в торговле. Учитывая важные преобразования в области экономики, планирования, организации и управления народного хозяйства целесообразно вывести 5 основных направлений для совершенствования экономической работы в торговле. Во-первых, совершенствование анализа социально-экономической эффективности на всех уровнях управления торговлей. Во-вторых, усиление режима экономики, выяснение реальных резервов. В-третьих, формирование и совершенствование хозяйственного механизма. В-четвертых, подготовка и проведение экспериментов для комплексного совершенствования, стимулирования и хозяйственного расчета. В-пятых, совершенствование организации экономической работы в торговых организациях.

²⁴ Фридман А.М. и др. Экономика, организация и планирование кооперативной торговли, с. 110.

²⁵ Märkusena võib lisada, et näiteks Leipzigi jaekaubandusorganisatsioonis (meie mõistes tööstuskaubastus) alulub direktorile 5 direktiooni (kaadri-, kaubandus-, ökonomika-, raamatupidamis-, ratsionaliseerimisdirektioonid).